

Bränningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening
- Årgång 31 -

Nr 2 2018

Innehåll:

Sid 2-3 *Ordförandeord*

Sid 4-5 *Bokprojektet*

Sid 6-7 *Skärgårdens fåglar*

Sid 8 *Ett jubiléum o. Ur Brolins album*

Sid 9 *Forsbackabåtar*

Sid 10-11 *"Elmas" förlisning*

Sid 12-13 *Lydias berättelse*

Sid 14-15 *Skärgårdsaktiviteter*

Sid 16 *ÖSTERDAGARNA*

Ordföranden har ordet...

Den 3 mars besökte jag vårt kära sommarnöje på Stålnäs. Isen låg tjock, drivorna av snö var dryga metern djupa och kylan var bitter. I stugans loggbok kunde man läsa att den 3 april 2017 sjösatte Torbjörn sin båt. Det kändes som om möjligtvis skulle den 3 juni möjligen vara tänkbart för sjösättning.

Men ack vad man bedrar sig. Plötsligt var sommarvärmen här. Har det något att göra med växthuseffekten? Många tror det, medans andra säger att det är normalt. 2017 var en kall sommar, 2018 blir varm och go. Hur som helst är det viktigt att fortsätta miljöarbetet. Minska utsläppen av koldioxid. De stora bovorna är de stora båtarna, färjorna, lyxkryssarna och fartvidundren. Elbåtar börjar sakteligen göra entré på marknaden, men de är dyra och räckvidden är ännu så länge begränsad. Alla som är igång att skaffa nytt. Tänk på att byta ut alla 2-taktare i första hand. Fyrtaktare med Aspenbensin, visserligen dyrt men bra för miljön.

Plasten är kanske ett ännu större problem. Var aktsam med plastpåsar, plastflaskor. Se till att de hamnar i återvinningsleden. När du ser någon plast flytande, plocka upp det och förpassa det till plaståtervinningen.

Mina intressen kretsar inte bara kring skärgårdsfrågor. Jag spelar själv Bordtennis 2 ggr i veckan men har också fått se de bästa i världen genom Lag-VM:et i Halmstad i början på maj. Jag hade förmånen att få hjälpa till med arrangemanget tillsammans med två av mina söner. Det är svårt att föreställa sig hur stort ett sådant arrangemang är. 72 herr och 72 damlag. Varje lag består av minst 5 spelare + tränare, ledare, massörer, totalt säkert 10 st. Totalt 1 440 deltagare. Dessutom funktionärer domare, volontärer, chaufförer, vakter. Med all säkerhet var 2000 st i full verksamhet varje dag. Sedan tillkommer publiken som i början på veckan inte var så fulltalig, medans de två sista dagarna var det c:a 3-4000 på läktaren. En upplevelse som man inte glömmet i första taget. Inte nog med detta så arrangerar SUIF någon vecka senare Junior-SM, med 250 ungdomar från hela Sverige och där jag fick döma åtskilliga timmar i två dagar.

Nu är det Skärgården som gäller. Framförallt är det den bok om skärgården som vi planerar att släppa den 10 juli i samband med den första Österdagen. Ett spännande projekt som du kan läsa mer om i detta blad.

Vi ser fram mot en härlig sommar!

/Lennart Andersson

OMSLAGSBILD: Hans Fryklund

Svartsundsrännan i väntan på sommarens skärgårdsdyrkare. Många brukar det vara som nyttjar denna vattenled, i dag mer som ett pittoreskt inslag och en turistattraktion än som förr i tiden en lugnare och säkrare väg att ta sig förbi Skatlandet, när man skulle norrut efter kusten.

S.C.

Vårt nästa stora projekt

Man har gjort många försök att beskriva Söderhamns skärgård, oftast i häften och böcker av målare och fotografer, men något samlat verk om vår skärgård tror vi inte finns.

Söderhamns kust & Skärgårdsförening, som grundades 1982, hade i början som sin främsta uppgift att protestera mot kommunens kustplan. Efter att ha lyckats med detta, funderade man på vad man skulle jobba med. 1995 reviderade man sina stadgar och fastlade att föreningens uppgift var att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv.

Under årens lopp har man köpt fastigheten Gäddan 4 och där ordnat ett Fiskare-museum och mellan 2005–2007 rustat upp Svartsundsrännan. Båda objekten med stöd av kommunen och en rad sponsorer och enskilda gåvogivare. Vi kan även skryta med uppmärksammade utställningar om fiske, varv och sjöfart och inte minst de återkommande Österdagarna.

Hösten 2017 fick vi resurser att dra igång ett bokprojekt. Vid den första genomgången var tanken en fotobok med bilder från förr kompletterat med bilder från idag. Skärgårdsföreningen har en stor bildskatt från tidigt 1900-tal och fram till 60-talet. I de första samtalen om upp-lägget, gled vi mer och mer över till konsten.

Efter en brainstorming, kom vi fram till att det säkert fanns upp till 50 konstnärer både professionella och amatörer som avbildat skärgården i någon form.

Under arbetets gång, har boken fått ett namn **”Söderhamns Skärgård speglad i konsten”**. Det är *Jinger Bremberg* som samlat in alla bilder och haft kontakt med alla konstnärer. Dessutom har hon sökt upp anhöriga till de avlidna för att få rättigheterna till publiceringen av bilderna. Till sin hjälp har hon en arbetsgrupp som består av *Anders Persson* Layoutansvarig, *Curt Risell* textförfattare, *Anette Palm* idéspruta och granskare samt under-tecknad som sammankallande och ekonomiansvarig.

Bland de äldre, icke nu levande konstnärerna, med många fina skärgårdsmotiv, kan nämnas Erik Löfgren, Albert Blombergsson, Carl Johan Granberg, Otto Lindberg, Anna Biller och många fler.

/Lennart

INNEHÅLL:

- I. **LEVEBRÖD**
Från nätverk till sågverk
och disponeters huvudverk
- II. **SOMMARNÖJEN**
På stranden klippan och bryggan
i båten och stugan
- III. **TUR I NATUREN**
Kära skär och stenar samt ett
och annat bevingat
- IV. **ÅRET RUNT, DYGNET RUNT
I ALLA VÄDER OCH VIND**
Här kommer också en kort underrubrik
- V. **VÅR SKÄRGÅRDS METROPOL**
Även här blir det en fin underrubrik

Under uppbyggnad, innehållet växer fram...

GDPR, General Data Protection Regulation.

GDPR är en ny förordning som ersätter den svenska personuppgiftsförordningen, PUL. Det är en EU-förordning som innebär ett stärkt skydd för personers integritet och ställer hårdare krav på hur personuppgifter behandlas.

I Söderhamns Kust & Skärgårdsförening har vi ett medlemsregister där du som medlem finns registrerad med namn, adress och telefonnr. Vidare kan det finnas bilder på vår hemsida kopplade till medlemmar i föreningen. Vi använder registret för att skicka ut kallelser, inbjudningar samt vårt medlemsblad Bränningen. Det kan förekomma att vi redovisar antalet medlemmar vid ansökningar om ekonomiska bidrag. Vi använder inte personnr i medlemsregistret.

Lennart Andersson /Ordf.

Söderhamns Skärgård speglad i konsten

ett av Söderhamns Kust & Skärgårdsföreningas många stora projekt kommer att redovisas under Österdagarna i sommar. Det handlar om den bok som skall skildra vår skärgård genom flera konstnärers ögon. Vid en inspirationsutflykt den 23 maj var vi bjudna till det gamla fiskeläget på Stålnäs där bland andra Lennart Andersson och Anders Persson håller till.

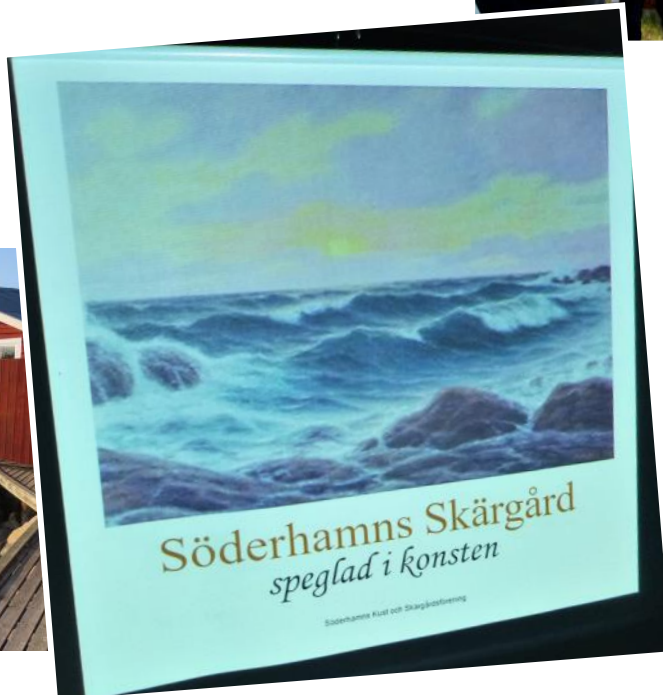
Några av konstnärerna och projektledarna vid den stora stenen på Stålnäs.

Sittande: Anders Persson,
Stående fr.v.: Sture Claesson, Eilert Andersson, Lasse Halvarsson, Nils Olof Englund, Kent Wahlbeck, Marie Schöning, Lennart Andersson, Jan Bergström,
På stenen: Britt Ruuska, Jinger Bremberg.

En rundvandring där Lennart och Anders berättade om hur det är och har varit på denna intressanta plats.

På stora stenen finns en "Medeltida" ristning, numera också arkeologiskt registrerad.

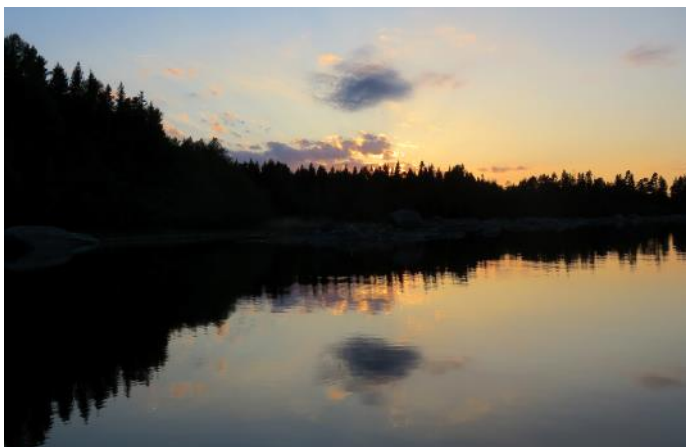

En genomgång och presentation av hur boken kan komma att se ut fick vi också vara med om och lämna synpunkter på.

Förslag till första sida, ett brusande hav av den kände söderhamnskonstnären Otto Lindberg.

Medan vi väntade på maten var det tid till praktiskt arbete i form av att tas sig an något lämpligt motiv att avbilda—och sådana fanns det gott om.

I den varma kvällssolen denna fina försommardag var det dags för återfärden och lämna Stålnäs gamla fiskeläge.

T.v. tre bilder på Eilert Andersson i tecknartagen.

Lasse Arvidsson har något i kikaren och nedanför honom Jinger Bremberg.

Det blev en liten utställning i väntan på att Lennart och Anders fixade käket.

Nere till höger den bok som Anders, när han var 15 år gav sina föräldrar. I serietecknarform skildrade han här livet på Stålnäs.

Serietecknartalangen var nog medfödd hos Anders, som sedan fortsatte med att rita "91-an" och "Lille Fridolf".

Här berättar Anders i bild och text när han målade stugan åt författaren och stålnäsboende Wiktor Norin.

/Sture

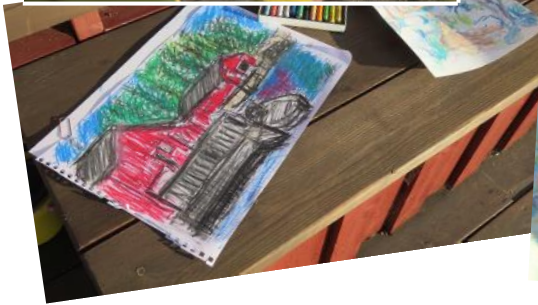
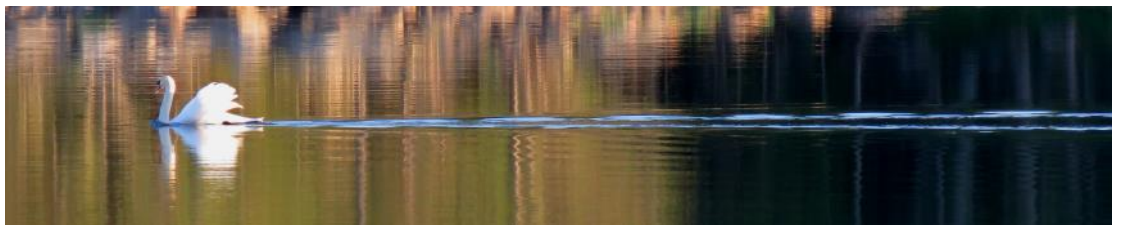

FOTO: Sture Claesson

Skärgårdsfåglar

av Curt Risell

Stefan Persson, mångårig eldsjäl i Söderhamns Fågelklubb, som arbetar för att bland annat främja utforskandet och skyddet av fågelfaunan och dess miljö kan man kan läsa på deras hemsida. I min artikel ger Stefan svar på en del frågor och funderingar. Stefan har också tagit bilderna där inget annat anges.

Vad vore skärgården utan fiskmåsar-
nas skrik.

Silvertärna

Måsar, trutar och tärnor har alltid högljutt hälsat våren bland kobbar och skär lika säkert som de tystnat i augusti för sydligare breddgrader. Utan de här gästerna skulle skärgården bli betydligt fattigare, som en allmän mening.

Men medan en del av skärgårdens trad-

Svarthakedopping

itionella fågelarter, bland måsfåglar och änder, minskat genom åren, har helt nya fågelarter framgångsrikt etablerat sig i Söderhamns skärgård.

Det är inte länge sedan de första storskarvarna torkade sina utbredda vingar i Söderhamns skärgård. På 70-talet var det en sensation när en gråhäger slog sig ner i strandkanten. För några decennier sedan var det ingen som sett en kanadagås, en vitkindad gås eller grågås guppa på vattnet eller sett skäggdoppingens parningsdans. Sångsvanen var länge en skygg inlandsfågel som nu är en ny mindre rädd gäst längs kusten liksom den lilla svarthakedoppingen. Och havsörnens återkommande mäktiga siluett mot himlen är numera vanlig.

Alla har funnit sin plats och snabbt ökat

även om antalet varierar över åren.

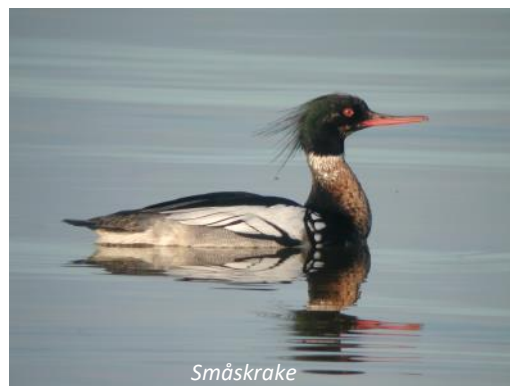
Men alla nya arter är inte omtyckta. **Storskarven** är det bästa exemplet på en fågel som väcker starka känslor bland skärgårdsbor och fiskare. Skarvpopulationens snabba tillväxt och skarvkoloniernas öar med vita spöklika spillningsdöda träd har förskräckt. Fågeln ses också som en konkurrent om fisken i havet. En skarv äter upp till ett halvkilo fisk per dygn och med uppskattningsvis tusen par i Söderhamnsområdet och skarvar från Gävleområdet, som till och från fiskar i Söderhamns skärgård blir det som mest över ett ton fisk per dygn.

När skarvarna kom till Söderhamn skärgård slog de sig ner på Gråhäll och Penninggrund NO om Skatudden, två trädlösa skär i den mellersta skärgården utom synhåll från land. Efter några år när deras reden förstörts flyttade kolonin till Skarså där de efter några år jagades bort för att åter flytta till framförallt Gråhäll. Men med fortsatta störningar drog skarvarna vidare till Sandarne där tre öar nu vittnar om deras närvaro.

Stefan Persson, sedan många år etablerad ornitolog och medlem i Söderhamns Fågelklubb kan förstå att många blir förskräckta när de ser vad

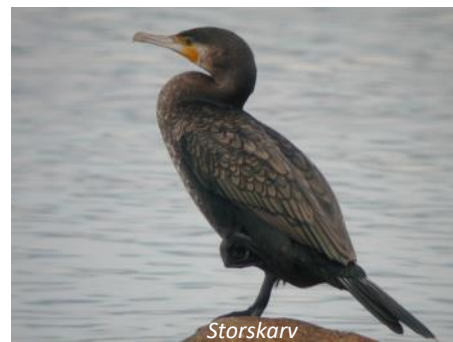
som händer med träden i skarvkolonierna.

Det är en klen tröst för kritikerna att de

Småskrake

här öarna med tiden kommer att bli de grönaste och frodigaste. Tråkigt nog fick inte skarvarna vara i fred på Gråhäll och Penninggrund. Jag tror att det begränsade utrymmet för häckning där hade inneburit att vi haft färre skarvar, säger han. >>>>

Storskarv

En av de i dag tre holmarna utanför Sandarnefabriken där storskarven slagit sig ner.

FOTO: Författaren

Stefan Persson, sedan många år etablerad ornitolog och medlem i Söderhamns Fågelklubb
FOTO: Författaren

Kanadagässen och den vitkindade gåsen står inte heller högt i kurs bland ägarna till fritidshus med gräsmattor och bryggor som fått bajsbesök.

Sångsvanar, skägg- och **svarthakedopingar** och **gråhägrar** som ökats snabbt i antal har däremot fått ett positivt mottagande, liksom det ökande antalet havsörnar.

För inte så länge sedan var havsörnar

sällsynta i Söderhamns skärgård. I dag har vi drygt halvdussinet häckande havsörnar i Söderhamns skärgård, som bl.a. beror på stödutfodring under vintern och minskade halter av tungmetaller, DDT och PCB.

Havsörnen är numera ingen ovanlig syn i vår skärgård, säger Stefan.

För fiskmåsarerna är läget stabilt liksom för **silvertärnorna**, havstrutarna och

gråtrutarna där de senare gör sina dagliga utflykter till soptippen i Bollnäs. Silvertärnans långa flytt till Antarktis är värd att nämna. En tärna märkt i Hudiksvalls skärgård återfanns på andra sidan jorden i Nya Zeeland.

I Söderhamns skärgård finns en stor koloni silltrutar, som man tror fiskar ute på bankarna till havs. Silltruten har emellertid minskat i antal liksom ejdrarna och främst är det ådorna (honorna) som blivit färre utan att man vet orsaken. Övriga änder, knipa, **vigg** stor- och småskrake, svärta och gräsand har relativt stabila stammar.

Ökningen respektive minskningen av de olika arterna kan bero på många olika saker. Övergödning kan vara positiv för gräsätare medan störningar från det rörliga friluftslivet kan få negativa konsekvenser.

Silltrut

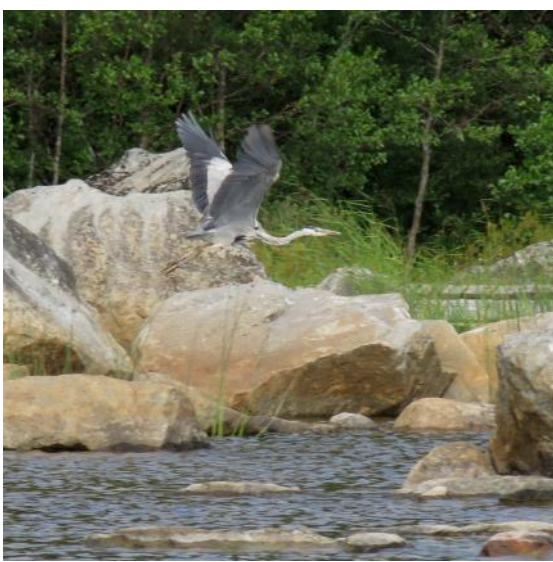

Kanadagässfamilj 2016 och ett Viggpar hälsar på 2014 vid Morvikshararna.

Skarvkolonin på Gråhäll nära Skattudden 2009, året efter fanns nästan inga.

En Häger flaxar iväg 2014 i Morviken, nu kan man se många fler på samma gång.

FOTO: Sture Claesson

Intervju med Sture Claesson

av Curt Risell

1958 köpte min far och mor denna motorbåt, troligen byggd i Sandarne 1951, men av vem är oklart.

Enar Johansson, som drev Shellmacken i Söderhamn, var förste ägaren och båten fick heta "KORSHAMN", eftersom hemmahamnen var Korshamn på Stålnäslandet.

1957 sålde han båten till f. fiskaren Emil Eriksson på Prästgrundet. Emil Eriksson avled tyvärr samma år, så det blev inga turer med Korshamn för familjen Eriksson.

Vi köpte då båten av Emils änka. Båten stod

60 ÅR

FOTO: Herman Claesson

MED "KORSHAMN" 1958-2018

på gården till ett hus på Norralagatan, ungefär Norralagatan 20 i dag. Det var besvärligt första sjösättningen när ribborna hade torkat isär efter en säsong på land, men efter två dygn i kranen vid hamnkontoret, var hon helt tät och efter flera decenniers impregnering med rå linolja och terpentin kommer det inte in många droppar vid sjösättningarna numera. Se'n jag var 17 år har jag alla år skött om "Korshamn", berättar Sture. Hur det blir framöver får vi se, men barnbarnet fyller 16 till hösten...

Ur Lars Brolins album

Det var på den tiden när man fick en halva punsch för 1.10 och en stor toddy för 33 öre. Snapsen stod på bordet i ankare och ingick i måltidspriset sällskapet här på bilden, som är tagen på en av veranderna på Stugsunds Vårdshus förmodligen straxt efter sekelskiftet - återfinns fr.v en herre vid Fahlgren. och vidare Behm, Inspektör F.A. Svedmark Marna Brädgårdskontor, C.A. Södergren (som också kallades för i folkmun "halva stan" för att han var bas i den kommunala verksamheten, där han ställde och styrde mer än sina föregångare, Konsul Pehr Sundh Britisk vice Konsul, Nederländsk vice Konsul, Amrikansk vice Konsul, Skeppsmäklare, Agent för Norske Assurance Föreningar, Danske vice Konsul Carl Brolin kassör på Marna Brädgårdskontor

Lars Brolin i lägenheten i Stugsund 2008.

Ett Stugsund vars historia Lars kan på sina fem fingrar. Nu bor Lars på Enriset i Söderhamn.

Bilden, som Lars skickade till Bränningen i fjol, sex gentlemän på Stugsunds Vårdshus, berättar om en svunnen tid...

Forsbackabåt, Forsbackaeka och utombordare. Museiföremål till Skärgårdsföreningen?

Fabrikör Sven Jäderberg kom till Sörharet, en av Morvikshararna, i Söderhamns skärgård i september 1947. Han köpte stugan, av redaktören Petrus Sköld på tidningen Ljusnan. Stugan var från början en liten fiskarbo-ning från 1840-talet har Tommy Jäderberg hört berättas. Före hade ägarna varit Wåg och Holmqvist. Sven Jäderberg startade och ägde Vaddfabriken i Söderhamn i f.d. Wadmans bryggeri beläget mellan Trädgårdsgatan och Baggargatan.

Efter Sven Jäderberg tog Brodern Dag över stugan 1957 och sjöboden 1960 och nu är det Dags söner Lars, Bertil, Tommy, Hans och Rolf som äger stuga och båthus. Båthuset är en rejäl timmerbyggnad flyttad 1887 på isen från Grimshararna och återuppförd på denna plats 1888. Man kan se märkningen på stockarna.

Museiföremål

Men nu är det dags att sälja. Men vad skall vi göra med de två forsbackaekorna som legat under tak i sjöboden sedan 1989. Båten är byggd 1960 och lika gammal är Pentautombordaren på 6 Hk med beteckningen P-600 A inköpt hos Åkerströms. Ekan är från 1961, lär vara den sista som byggdes vid båtbyggeriet i Forsbacka. Vår önskan är att båtarna skall stanna i Söderhamn där de hör hemma och berätta om denna båtbyggarepok. **Vi vill gärna skänka båtar och motor för detta ändamål säger pojkarna.**

EN SKYLDIGHET FÖR SÖDERHAMNS KUST & SKÄRGÅRDSFÖRENING, KAN DET TYCKAS, ATT TA EMOT OCH BEVARA DESSA BÅTAR? MEN DÅ BEHÖVS BÅDE PLATS OCH ARBETSKRAFT! KOM GÄRNA MED DINA TANKAR HUR VI SKULLE KUNNA LÖSA DETTA PÅ BÄSTA SÄTT!

Båtbyggeriet i Forsbacka.

Sven Johansson från Rosten Mariehill, född 1914, startade verksamheten på 1930-talet berättar Göran Strandow. Göran jobbade själv i verksta'n 1961-62. Då hade två stora mahognystockar sågade i bordtjocklek levererats. Göran fick rita upp borden efter mallarna som från början gjorts efter en gammal eka från Klapparvik. Det har Barbro Olsson även hon från Forsbacka hört. Sven sågade sedan till dem på bandsågen.

Normalt byggdes 30 båtar och 30 ekor under en säsong, hösten och vintern och i mars-april började ytbehandling med impregnering och lackering. Efter sickling och putsning blev

ytan som en möbel. Köpare från hela landet stod i kö för dessa Forsbackaekor och båtar.

Efter 1962 tog byggmästare Bertil Persson över verksta'n några år och då byggdes två större mahognymotorbåtar med inu-drev varav en för egen räkning. Pelle Persson som jobbat hela tiden i båtbyggeriet var kvar då. Även Pelles bror Ingemar jobbade några år åt Sven Johansson. Därefter upphörde båtbyggeriet.

Sven avled 1966, endast 52 år gammal. Pelle Persson blev också 52 år, efter alla år utsatta för ohälsosamt damm och lösningsmedel.

Lars och Hans Jäderberg i sjöbodrummet, som också var sommarbostad åt Vaddfabriken verkställare Gusten Rollander och hustrun Irma till 1960. Utombordaren på 6 Hk är det inget större fel på utan lär fungera lika bra nu som då säger Hans. FOTO: Sture Claesson

Mer om skonerten "ELMAS" förlisning

Fortsättning från förra numret med Curt Risells "En dold historia..." om fartygsvrak

av Sture Claesson

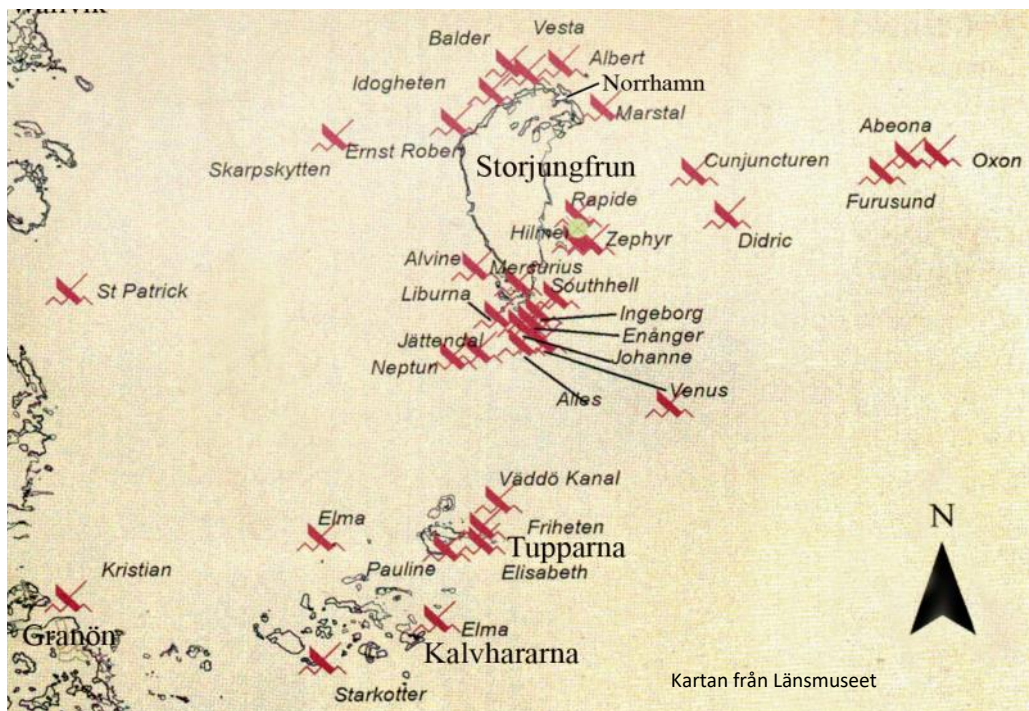
51 vrakfynd mellan Vallvik och Kusön i Söderhamns södra skärgård skrev Curt Risell om i förra numret av Bränningen. Det äldsta en galeas som gick under 1802 på nordöstra hörnet av Kusön och 100 år senare på hösten 1903 förläste skonaren "Elma" nordväst om Kalvhararna. Större karta i förra Bränningen.

Det finns ett par tidningsartiklar som berättar om Elmas förlisning. I kuriren berättar fiskaren Anders Wannberg och i Söderhamns Tidning finns en artikel av signaturen "marga", som intervjuat f. Fiskaren Karl Johan Holmlund. De återger likartade berättelser och jag citerar här en del av dessa.

Anders Wannberg:

"DEN 30 SEPTEMBER 1903 var en lördag med klar luft, solsken och värme. Jag befann mig tillsammans med många andra passagerare ombord på Flink II på väg till Ljusne. När vi kom ut mot Sandskär fick vi se ett svart moln stiga upp i nordost, och vi förstod vad det betydde. Mycket riktigt, på kvällen kom urladdningen. Det blev full snöstorm och svår sjö.

BESÄTTNINGEN räknade med att försöka komma i lä bakom Storjungfrun och ankra där. Skutan kom också så småningom dit, men som de ej hade några segel uppe, kom fartyget inte nog nära land för att få säker ankargrund. Ankaret högg visserligen, men som det var för djupt sprang kättingen och skutan kom åter på drift. Denna gång drev man mot en säker undergång."

Kartan från Länsmuseet

Västerhällarna troligaste strandningsplatsen.

På kartan finns två markeringar där Elma har förläst. Förklaring till det kan enligt Bo Ulfhjelms på Länsmuseet i Gävle bero på att det är samma fartyg med förlisningsuppgifter från olika källor. Enligt Skärgårdsföreningens Barbro Olsson, som har ganska säkra uppgifter eftersom hennes farfar Axel Olsson och hans brorson Anders Nyman hörde till räddarna och angav "Västerhällarna". Även "Österhällarna" och "Björnen", ett övervattensgrund omnämns i berättelserna. Alla dessa i närheten av varandra NV om Kalvhararna.

DEN LILLA segelskutan "Elma" på så där 3-400 ton stävade norrut i barlast och i höjd med Agö mötte hon sitt öde. På ett par minuter var hon utan segel, de slets sönder som om de varit gardinväv, och samtidigt knäcktes en mast och slog en av besättningsmännen sanslös. Han dog senare av köldskador.

RODRET VAR turligt nog oskadat och nu satte man kursen rakt syd. Så länge det var fritt vatten gick det bra, värre blev det när man närmade sig Hällgrund, Yttergrund och alla grunden utanför Rönnskär.

SKUTAN lyckades klara allt detta med en och en halv mast, som enda vindfång. På den tiden fanns ingen fyr på Hällgrund och radar och ekolod var ej uppfunna, utan man fick lita helt till det mänskliga omdömet. När det gällde att klara en svår situation i orkan och nattmörker.

Ingen ersättning till räddarna.

Anders Wannberg:

"DÄRMED sattes punkt för ett drama med starka inslag heroiskt mod, osjälviskhet och hjälpsamhet. Liv räddades och fiskarna gav mat, husrum och hjälp så långt de kunde. Men det besvarades illa, varken rederiet eller danska staten ansåg sig skyldiga att ge någon ersättning. Till slut kanske skall sägas att fiskarna hade

>>>>>

Bild i Söderhamns Tidning under rubriken "90-årig söderhamnsbo gjorde fin insats då "Elma" förläste 1903. 90-årig Karl Holmlund och 80-åriga hustrun Elin, när de på slutet bodde på ålderdomshemmet Åsgården i Söderhamn

Karl Holmlund, Axel Olsson, Anders Nyman och David Wikberg hos fotograf Waldemar Duhs i Söderhamn, (möjligen kan de båda yttre byta plats).

De fyra fiskarna från Kalvhararna som utförde denna heroiska kamp mot storm och sjö för att undsätta de nödställda.

De tyckte de var värda att gå till fotografen efter sin insats, men någon offentlig uppmärksamhet eller tack fick de aldrig.

rejåla båtar på den tiden dramat utspelades. Det var båtar som de mestadels gjort själva; från skrov till segel, och de kunde segla dem.”

En gräsand varslade om olyckan?

Signaturen ”marga” i Söderhamns Tidning intervjuade f. fiskaren Karl Johan Holmlund och som var en av de fyra räddarna:

”Det var mikelmässöndan år 1903. Med en storm så svår ute vid Kalvhararna att fiskarna inte kunde påminna sej något liknande i mannaminne. Sjön låg på hårt och man satt inne i stugorna och tryckte vid värmande brador och talade om vädret och fisket. Och fiskaren Karl Johan Holmlund satt vid fönstret, där regnskurarna sköljde över rutorna oavbrutet och försökte se nån ljusning i allt det grå utanför stugan, då gräsanden kom förbi första gången. Strök nästan med vingarna vid rutan och försvann. Tre gånger kom hon igen och Holmlund sa:

-Det måste finns gott om sjöfågel borta i läviken, jag går dit och tittar-. Och på det viset blev han vittne till en tragedi, som höll på att rullas upp ute på det vresiga havet, där en skuta med fem mans besättning slet för sina liv.

-Jag tog med mej Axel Olsson, Anders Nyman och David Wikberg och vi gav oss iväg ut för att hjälpa dom. Det var grov sjö, men vi hade barlastat och bottenrevat och kom ut till skutan. Hon hette ”Elma” och på däck stod kapten och styrman och skrek. Två man stod och höll fast en medvetlös 14-årig pojke, Ernst Pedersen, som låg på däck, för att inte brottsjörarna skulle spola honom över bord. Vi kastade en tross åt styrman, som vi sen drog ombord hos oss. Kapten var tung, vi slet tre man med honom innan vi fick honom ombord.

14-åringen var halvt ihjälfrusen och när vi kom i land fick fruntimren i stugorna fullt sjå med att försöka få liv i honom. De började omedelbart arbeta för att få liv pojken, men det såg hopplöst ut. En av fruarna, Lina Nyman, gav sig dock inte, utan försökte allt och äntligen, vid tolvtiden på natten, började det rycka i ögonlocken på pojken och en stund senare slog han upp ögonen. Då hade det gått tolv timmar sedan man fått in honom i stugvärmen. Pojken kryade på sig och när han omsider for hem till Danmark var han fullt frisk.

Ernst Pedersen kände sig särskilt tacksam mot de kvinnor, som så länge kämpat för hans liv, speciellt då Lina Nyman, hos vilken han bodde hela tiden innan han for hem.

FRÅN 1903 skickade han kort varje jul till de som räddade hans liv. När de var borta fortsatte Ernst att skriva till Nymans barn, han var då polis i Köpenhamn. Först för två år sedan (ca 1960) upphörde breven komma, förmodligen hade dansken avlidit.

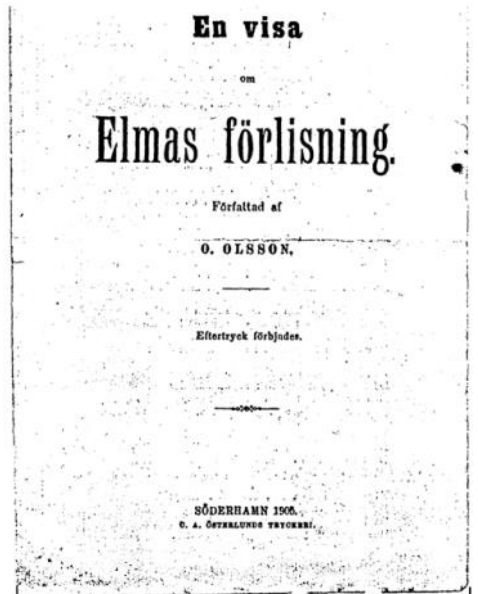
När vi fraktade upp de tre överlevande med vår båt till stan och dom trodde inte det var sant när vi kom fram, att vi klarat oss i det besvärliga vädret talade kapten och jag om olyckan, och jag sa:

- Tacka sjöfågeln för att vi fick syn på er, gräsanden, som tre gånger strök förbi mitt fönster.

-Konstigt, muvlade kapten. Tre vändor gjorde hon ut till oss och kretsade omkring fartyget, tror du...

-Man vet inte vad man ska tro, säger Holmlund när vi sitter i solstrimman den här vårdagen, som verkar underligt varm och lugn sen berättelsen är slut. - Jag har många gånger funderat över hur det hängde ihop med fågeln, men jag får det bara till att verka som ett tecken från en högre makt.”

Källor: Skriftliga: Söderhamns Tidning och Kuren,
Muntliga: Barbro Olsson Söderhamn

Skillingtryck om Elmas förlisning.
28 verser av Olof Olsson, far till Axel Olsson,
som deltog i räddningsarbetet.
Söderhamn 1905 C.A. Österlunds tryckeri.

-Börjar så här:

Melodi: I låga ryttartorpet.

En visa jag vill börja i sorg och med sång,
Om Elmas förlisning, som ni hört talas om,
Då trenne män blef räddade ifrån sin stora
nöd,
Och tvenne re'n på morgonen då funnit ha
sin död.

-En vers om den uteblivna belöningen:

Belöningar från staten, de fås på många vis,
Men ej för dem som rädda så många mens-
kors lif
Men skulle det ha varit ett dödligt ting,
Så hade det nog kommit på tullkammaren in.

Lydia Rämminge

av Inger Rehn

Fortsättning från förra numret och sista avsnittet av berättelsen

Lydia Rämminge bodde i denna lilla röda stuga vid Kockums, en liten idyll i östra änden av Köpmangatan där Kockums industri låg. Här fortsätter Lydia Rämninges berättelse, som Inger Rehn skrev ner 1972. En berättelse om hennes barndoms Söderhamn, om hus och människor nere vid ån med mera.

Förra avsnittet slutade med hur kustångarna, där de låg förtöjda nedanför Faxeholmen, kunde locka stadsborna, om kvällen var ljum, att på akterdäck få avnjuta en kopp kaffe eller varför inte ett glas punsch.

Andra minnen, som etsat sig fast är när man njöt av tant Lydias goda sill och hörde henne berätta om livet vid ån. Om gilbryggan, som låg rakt ner i backen mot ån. Det var en stor, cementbelagd fyrkant, som sluttade mot mitten, där avloppet fanns. Runt om var bastanta, fyrkantiga träpelare uppsatta. På dessa vilade ett tak, som sluttade från mitten. Här på gilbryggan höll gilgummorna till.

Fiskarna kom varje morgon redan vid 4-5 tiden till kajen med sina strömmingslastade båtar. Man kunde då få köpa ett helt handfat fullt med strömming för bara 10 öre.

Gilgummorna stod redo att ta emot strömmingen för att gäla. Det gick så till att 5-6 strömmingar trädde på tummen genom gälarna och dessa slets bort med en väldig fart. Det gällde att hinna med så många fjärdingar som möjligt, så att det blev någon förtjänst.

Det kunde gå ganska hett till vid uppdelningen av fjärdingar. De som var "gamla i gården" d.v.s. ordinarie var naturligtvis först i tur.

Rickard på torget, Englund i efternamn, levde 1917-2001. Här utanför f.d. Domus. FOTO: Birgit Lundgren.

Inte var det väl så roligt att ligga på knä framför dessa strömmingshögar, medan flugorna surrade omkring. Men man var mån om förtjänsten. Det betalades 15 öre för en fjärding. Var man flink i fingrarna, kunde man komma upp i en hög-re timpenning än en del arbetare vid verksta'n (Kockums).

Innan gummorna började sitt arbete, bytte de kläder. I ett litet grått hus förvarades gilkläderna, som av allt gil så småningom stelnade. Kjolarna kom att stå som krinoliner och de grönskimrande flugorna placerade sig som rosetter på stassen.

När strömmingen var färdig kom bönder och handlare från landsbygden, ganska långväga ifrån ibland, för att köpa upp fisken. Dessa uppköpare saltade in strömmingen och sålde den sedan till lanthandlare i hemtrakten.

Stadsborna fick köpa sin strömming på den så kallade "Fiskbryggan", belägen på andra sidan ån, väster om salutorget (nuvarande 1982 busstorget, där den övriga torghandeln försiggick.

Fram till år 1900 drevs torghandeln på Oxtorget. I dag återfinns vi den på gågatan utanför Domus (där det låg 1982).

Strömming kunde användas på tusen olika sätt. Nedan ett recept efter Erik Brundin på Öster i Söderhamn, här fotograferad på en högtidsdag, kan man förmoda.

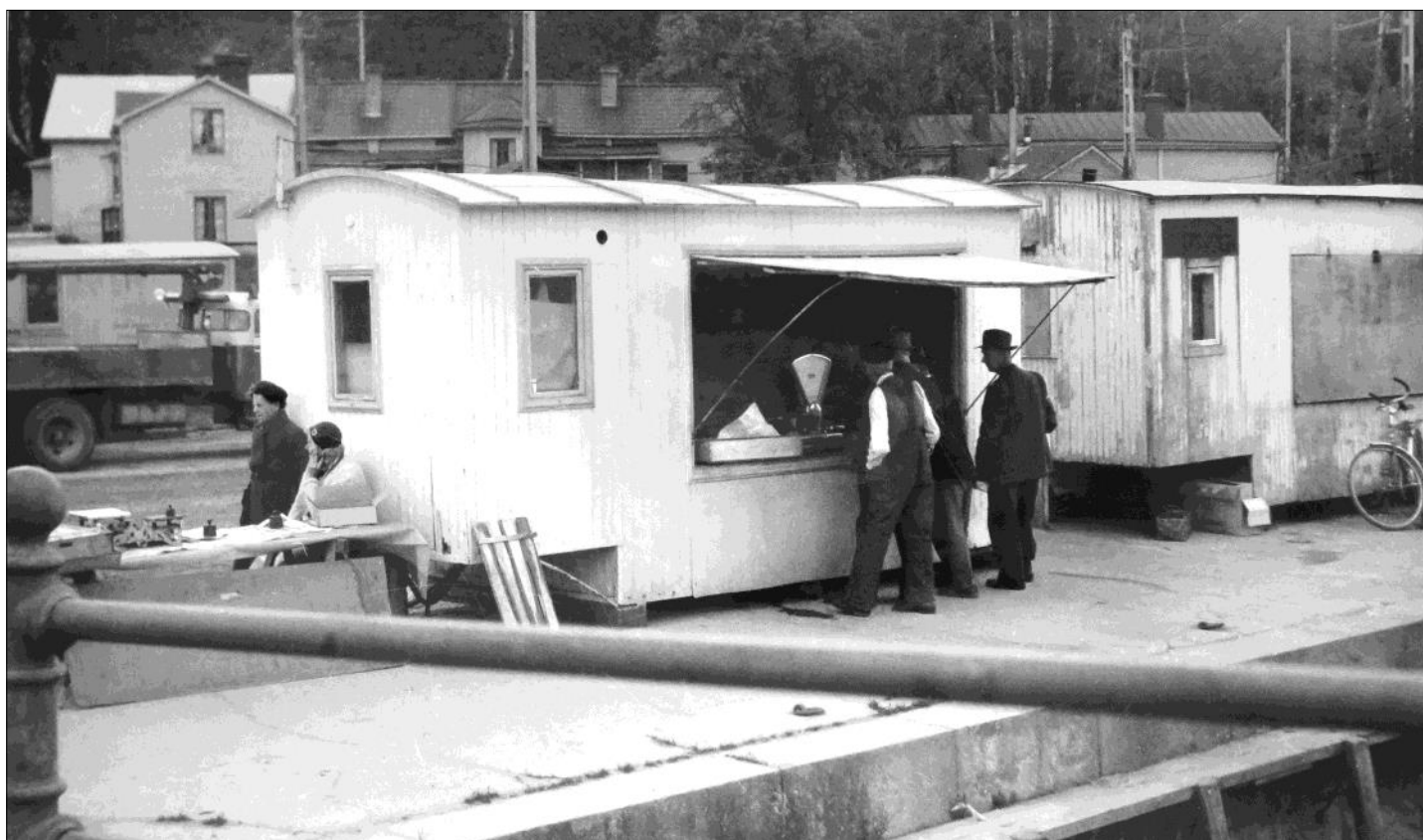

Recept på ansjovis av småströmming efter Erik Brundin på Öster
1 kg småströmming läggs i svagt ättiksvatten ett dygn.
Strömmingen ska ej rensas eller sköljas
Krossa kryddorna grovt i mortel
2 tsk röd sandel och 2 tsk spansk humle (finns på apotek)
1 tsk hel ingefära, 1 tsk hel vitpeppar.
1 tsk hel kryddpeppar, 1 tsk hela mylikor samt 4 lagerblad.
Blanda dem med 3 kkp strösocker och 1 kkp salt och rör om ordentligt.
Varva strömming och kryddblandning
Låt stå kallt en månad.

Två bilder från Fiskbryggan vid Järnbron, 50 år skiljer dem åt.

Den översta bilden från Gustav Sahlins samling är daterad 1905. Nedre bilden från mitten av 1950-talet, fotograf Sture Claesson. Kanske någon kan identifiera någon av personerna eller vet något annat om kommersen vid fiskbryggan?

Någon bild från Gilbryggan som Lydia Rämninge berättat om här verkar inte finnas, men förhoppningsvis kan någon läsare av Bränningen lämna andra besked. Redaktionen är tacksam för det minsta...

Välkommen till STÅLNÄS

Kust & Skärgårdsvandring

I sommar arrangerar vi 3 vandringar i Skärgårdsmiljö. Vi vandrar på stigar vägar och möter havet på flera ställen. Vi passerar Palmängstorpet, Nilestenen och tar en lunchpaus på Stålnäs fiskeläge, Vandringen är mellan 8-10 km, mestadels i lätt terräng utom ett kort avsnitt i stenig terräng.

Max antal deltagare: 12 personer

Lunch medtages av deltagarna själva, Grill och Stekhäll finns

Kaffe med tilltugg ingår efter lunchen.

Lämplig utrustning: Vandrings skor, regnkläder., ryggsäck med vatten och frukt.

Parkering och Startplats: Storsand

Datum: Onsdag 4 juli, 18 juli, och 25 juli

Samling 0900 Storsand

Beräknad återkomst 1530

Anmälan senast 2 dagar före vandringsdagen till

tfn 070-8168411 eller via mail lennart@skargardarna.se

Pris: 100:- för medlemmar, 125:- för icke medlemmar.

25:- går till Kust & Skärgårdsföreningen

Storjungfrun 2018

I sommar arrangerar vi tillsammans med Storjungfruns hamnförening, Skärgårdsenheten och Kyrkan, resor till Storjungfrun. På Storjungfrun kan du vandra, besöka fyren och på söndag blir det möjlighet att delta i gudstjänsten. I händelse av regn finns det tillgång till tak över huvudet i samlingslokalen där också kaffe med dopp serveras.

OBS! Endast kontant betalning.

Vi åker med M/S Hulda från Stenö

Lördag 21/7 kl 11.00 och åter kl. 17.15

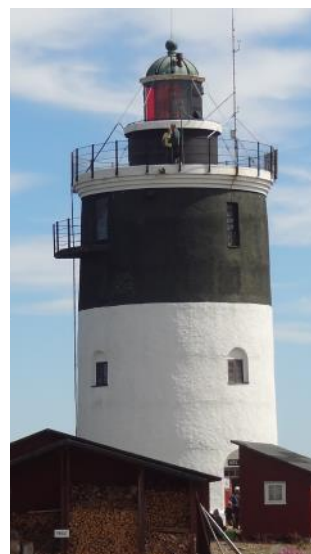
Söndag 22/7 kl 09.00 och åter 17.15. Gudstjänst i kapellet på söndag kl. 15.00.

Fyren öppen för besök mellan kl 13.00-17.00, lördag och söndag, stängd under gudstjänsten.

Kostnad 350:- ToR, för barn mellan 3-12 år 100:-, under 3 år gratis knäsittande.

Max 25 personer per tur.

OBS! Bokas på www.visitsoderhamn.se

Storjungfruns fyr

Bli medlem i

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Ordförande

Lennart Andersson

lennander39@gmail.com

0270-285539, 0270-33030, 070-8168411

Kassör

Barbro Olsson

grimshararna@gmail.com

0270-149 15 073-0235755

Sekreterare

Hans Fryklund

hans.fryklund@gmail.com

0270-281108, 070-5424855

Övriga styrelsemedlemmar

Astrid Forslund, Björn Eriksson, Bengt Hedman,
Anders Burman, S-G Johansson, Denny Månsson

Suppl: Johnny Andersson, Görgen Larsson,
Håkan Elffors-Johansson

Redaktion Bränningen

Lennart Andersson (ansv. utg.), Hans Fryklund (research o. IT),
Sture Claesson (sättning o. layout), Curt Risell

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

Vi finns också på Facebook, sök på
Kust & Skärgård Söderhamn
Kolla du också!

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan. Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar, samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka.

Vi välkomnar alla som är intresserad av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 200:-/år

Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

Välkommen till Österdagarna 2018

Tisdag 10 juli

13.00

Museet öppnar

14.00

Boksläpp av Söderhamns skärgård, speglad i konsten

Därefter underhåller Eilert Andersson och Pär Ljusberg, följs av Guidning av Öster.

17.00

Museet stängs

Onsdag 11 juli

16.00 OBS! Tiden

Museet öppnar

18.00

Underhållning av Bildas Musikgrupper, därefter

Guidning av Öster.

20.00

Museet stängs

Torsdag 12 juli

13.00

Museet öppnar

14.00

Underhållning av Bildas Musikgrupper, därefter

Guidning av Öster.

17.00

Museet stängs

Kaffe/te/saft med hembakat bröd 40:- per person

Guidning av Öste rinkl. Kaffe med dopp 60:-per person

Boksläpp, missa inte detta.....

Den 10 juli kl 14.00 presenterar vi boken **Söderhamns Skärgård, speglad i konsten**. Förbeställda böcker kan hämtas i Galleriet. Boken som tagits fram på endast 6 månader visar Skärgårdskonst av 19 nu levande och ett 20 -tal avlidna konstnärer

Historiska texter av Curt Risell. Boken är på 120 sidor med ett 90-tal bilder. Priset är 270:-

Den 10 juli kan du få boken signerad av en rad konstnärer.

I Galleriet ställer också många av de medverkande konstnärerna ut som Britt Ruuska, Marie Schöning, Pär och Eva Ljusberg, Kent Wahlbeck, Eilert Andersson, Jinger Bremberg, Benny Hagström, Eva Wastensson m.fl.

